

VOLKSKUNST

INSTITUUT VOOR VLAAMSE VOLKSKUNST

Rek. nr. 416-3079451-83

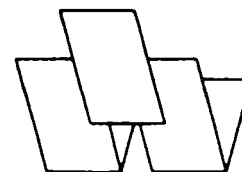
België

P.B.

9160 Lokeren 1

8/4264

INSTITUUT
VOOR
VLAAMSE
VOLKSKUNST

VOLKSKUNST

VLAAMS
DANSARCHIEF

*

VLAAMS
VENDELARCHIEF

*

STREEKDRACHTEN
COMMISSIE

JAARGANG 33
NUMMER 2
JUNI 2008

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
VOOR DE STUDIE EN DE VERSPREIDING
VAN DE VLAAMSE VOLKSCULTUUR

INHOUD

EDITORIAAL - Parels	1
WERKING IVV - Algemene Vergadering in Sportimonium	3
AANKONDIGINGEN	
Danspunt & IVV Kaderdag vendelen voor beginners	3
Laat Vlaamse Volkskunst internationaal aan bod komen	4
Kleurrijk Landjuweel bij ANV	4
VOLKSKUNST - Wat is Volkskunst ?	5
BOEKBESPREKING - Wim Bosmans - Pol Heyns en het volkslied	9
VOLKSGEBRUIKEN - Sint-Jan ten dans	11
VERSLAG - IVV kleurt erfgoeddag aan de Heirbrugmolen	14
VOLKSKUNDE - Dossier XI	15
FEESTEN EN FESTIVALS - Vlaamse volkskunst op zomerfestivals	16
VERSLAG - Antwerpen danste er(f)goed	18
ARCHIVEREN	
Behouden van documenten en andere informatiedragers	20
AANKONDIGING	
Groot Kempens Gildenfeest 2008	21
Erfgoeddecreet goedgekeurd	22
Verbroedering der Vlaamse vendeliers	22
SPROKKELINGEN	23
STREEKDRACHTEN	
Het vissersleven en de visserskledij te Antwerpen rond 1650	25
PERSONALIA	24
Andrea Sterck 80 jaar	27
COLOFON	28

Haar danservaring brachten haar op buitenlandse stages en op verschillende festivals samen met bevriende groepen en gilden.

Ook in de Kempense Gilden was Andrea actief als lesgeefster in verschillende gilden, voor de Verbroedering der Zuiderkempens en voor de Hoge Gildenraad der Kempen. Als jurylid en dansverantwoordelijke voor de HGK bepaalde zij vele jaren mee de dans in de Kempense gilden.

■ ■ ■

COLOFON

Volkskunst is het kwartaalblad van het Instituut voor Vlaamse Volkskunst vzw.

Aan dit nummer 2 – juni 2008 van jaargang 33 werkten mee: Jos De Sloover, Stefaan Haesen, Gert Laekeman, Marcel Oelbrandt, Jos Van Eyken en Henri Vannoppen.

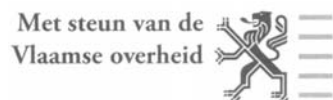
Iedere auteur is inhoudelijk verantwoordelijk voor zijn/haar bijdrage. Overname van artikels is toegestaan mits bronvermelding.

Het abonnementsgeld bedraagt 7,50 euro (binnenland), over te schrijven op bankrekening 416-3079451-83 t.n.v. IVV, Dorpsstraat 83 te 9190 Stekene, met vermelding van 'Volkskunst' en het adres van de abonnee. Buitenlandse abonnees betalen 10,50 euro, over te schrijven naar IBAN nr. BE14 4163 0794 5183, BIC code KREDBEBB; de overschrijving gebeurt dan aan het tarief voor binnenlandse betalingen.

Proefnummers van dit tijdschrift kunnen gevraagd worden aan:

IVV-secretariaat, Markt 40 bus 4, 9160 Lokeren, tel. 0476/355.976, e-post secretariaat@instituutvlaamsevolkskunst.be

Alle andere IVV-uitgaven kunnen besteld worden bij onze medewerker: Paula Wouters, Herentalsebaan 73, 2240 Zandhoven (Viersel), Tel. & Fax 03/475.12.05, e-post bestellingen@instituutvlaamsevolkskunst.be of via de IVV-website www.instituutvlaamsevolkskunst.be.

EDITORIAAL

PARELS

'Komen en gaan' ... Een spreekwoordelijk gegeven. We hebben het in dit editoriaal over afscheid nemen en ook over verder gaan.

Na het ter perse gaan van vorige 'Volkskunst' vernamen we het overlijden van Eugene Van Autenboer. Eugene belichaamde de geschiedenis van de schuttersgilden. Hij kwam zo'n 50 jaar geleden voor het eerst in contact met de schuttersverenigingen. Die wereld maakte hij tot de zijne. In 1978 werd hij verkozen tot opperhoofdman van de Hoge Gildenraad der Kempen. We bewaren een aangename herinnering aan zijn begeesterend spreken tijdens het interview dat we met hem mochten hebben in oktober laatsleden. Eugene stond op en ging slapen met het hoofd en het hart vol gildenleven. De zorg voor de continuïteit droeg hij overal mee. Eugene sprak vol respect over IVV als een waardevolle partner bij het in stand houden van de traditie. Vlaamse volksdansen, vendelen en verantwoorde kledij: drie hogere waarden voor de gilden. Eugene uitte zijn bezorgdheid over de wijze waarop de jeugd de weg moest vinden naar de gilden. Dr. Eugene Van Autenboer sprak met gezag. Hij stond en staat nog steeds als een monument in onze volkskunstwereld. Hij leeft voort in zijn publicaties, in de Hoge Gildenraad der Kempen en in elkeen die in hem inspiratie mocht vinden. Dank Eugene, voor de rijke erfenis die je ons nalaat na 87 volle jaren.

De voorbije maand ontviel ons nog iemand: Jo Vervloet-Verdonck of kortweg 'tante Jo' voor wie haar van dichtbij mocht kennen. Ook het leven van 'tante Jo' kenmerkte zich door een intensieve inzet voor dans en zang als exponenten van het Vlaams immaterieel cultureel erfgoed. Zij hield volkskunstgroep 'de Uiltjes' boven de doopvont in Ekeren, en dat al in 1958. Haar Lentedans op muziek van Lode Dieltiens en tekst van Yvonne Waegemans veroverde de wereld via de groepen die hem in hun repertoire opnamen. Niet toevallig staat deze dans beschreven in 'Dans Nu', de eerste bundel in de reeks van nieuwe Vlaamse dansen. Jo was visionair met het concept van nieuwe creaties binnen een Vlaamse context. Ze had een voorliefde voor muziek waarop we niet alleen konden dansen maar ook zingen: een bijkomende waarde bij het optreden. Dank tante Jo om ons aan te zetten tot zingen en bewegen.

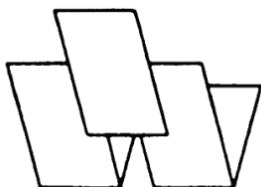
In de Antwerpse voorkampen rondde Andrea Sterck ondertussen de kaap van 80 volle jaren. We waren in april te gast bij haar voor een van de gezellige werkvergaderingen van het Vlaams Dansarchief. Bij een heerlijk stuk taart tussen het werken door haalde Andrea herinneringen op uit haar Congo-tijd. Bij zo'n gesprekken beseffen we maar pas hoe kleurrijk een mensenleven wel mag wezen. Velen onder ons kennen Andrea als bezielend dansleidster in de gilden (meer dan 20 afdelingen mochten op haar diensten beroep doen). Ook is ze als dansleidster een vaste waarde tijdens de cursussen van het IVV. Zij trad nog op in Aalbeke tijdens de jongste danscursus over de uitgave 'van Vissers Kapers en Matrozen'. Andrea draagt het Vlaams Dansarchief een warm hart toe. Ze is een trouw lid van deze werkgroep en daar zijn we heel blij mee. Dank Andrea: ad multos annos!

Het IVV gaat zijn tweede jaar in als contractueel gesubsidieerde organisatie. Dat vraagt geregeld bestuurlijke vergaderingen naast de vergaderingen van de werkgroepen. Paula Wouters heeft er een verdienstelijke tijd opzitten in de Raad van Bestuur. Paula heeft als lid van de Raad van Bestuur de beginperiode meegemaakt van ontwikkeling tot een organisatie met verregaande verbintenissen ten opzichte van de Vlaamse Overheid. Paula blijft actief in het Vlaams Dansarchief, waar ze de rol van redactionele steunpilaar vervult bij het uitgeven van publicaties. Zij is de persoon achter onze website en werkt daarvoor nauw samen met de nieuw opgerichte werkgroep Communicatie. En ten huize Meersman-Wouters worden de bestellingen verwerkt. Dank Paula voor je aanwezigheid in de Raad van Bestuur. We wensen jou nog tal van inspirerende jaren in het IVV.

Parels, nu eens vol schittering, dan weer veilig opgeborgen in een schelp, tastbaar of symbolisch aanwezig: veel is ons gegeven binnen IVV.

Gert Laekeman
Voorzitter IVV

■ ■ ■

de gotiek werd vervangen door de rechte lijn van de renaissance. Los haar was voor ongehuwde dames, opgestoken haar voor gehuwde. De molenkragen, waar tot 14 à 15 m stof inkroop, werd in de 17de eeuw vervangen door platte kragen. Men kan stellen dat rond 1625 de molensteen kragen tot het verleden behoorden. De haren werden langer naarmate de kragen platter werden. Rond 1670-1675 waren de platte kragen voor de mannen opvallend. De dames droegen een rok met een onderrok, een schort, een korset, een haardrager en schoenen. Halfweg de 16de eeuw vonden we nog bij de gegoede burgerij de linnen muts waarover een kapje van fijn batist gedragen werd. Aan het einde van de 16de eeuw evolueerde dit kapje naar een tweede muts. Met de Spaanse mode daagden ook de donkere kleuren op. De rijkere dames ontvingen de bezoekers in 'het grote saleth' of in 'het cleyne saleth', het grote en het kleine salon, zoals we die ook nog terugvinden in het Rockoxhuis. Bij de expo was er ook een gratis wandelgids met teksten van Hildegard Van de Velde

Dr. Henri Vannoppen

PERSONALIA

ANDREA STERCK 80 JAAR

Heel veel mensen in de volksdans en gildewereld kennen Andrea als een bekwame en gedreven dansleidster. Ook achter de schermen werkte zij mee door het IVV mede te stichten. Zij werkte mee aan de dansbundels en Dans Nu uitgaven verschenen tussen 1971 en 1989. Ook gaf ze haar medewerking aan de recent verschenen nieuwe uitgave van Danstermen.

Haar veldwerk bracht haar met gerenommeerde volksdanskenneren in contact als Louis Doms, Suske Schellens en Omer François. Bij de stichting van de groep Gelmel te Schoten was ze dansleidster van dienst en bracht verschillende jaren op volksdans geïnspireerde creaties op het Wereldfestival van Schoten. Ze werkte er eveneens met de kinderen en ouderen.

'Spreekwoorden' van Pieter Brueghel, met de spreuk: 'Zij schijten door hetzelfde gat', wat betekent twee handen op één buik. Daar heeft men het duidelijk over water hangende toiletten.

3. De visser Peter Lambreghts

Peter Lambreghts kocht in 1661 het huis de Groote Schaliën Looze. Dat stond in de wijkboeken, die de eigenaar en de hypotheek op het huis per woning opgeven. De schrijfkunst van de visser was zeer beperkt, hij kon met moeite zijn naam schrijven. Zijn handtekening was letter per letter geschreven. Hij bezat een smalschip. In die periode viste men op kabeljauw, steur, die volledig verdwenen is, en rivierprik. Deze laatste vis trok tussen januari en maart van de Noordzee naar de Schelde. Hij komt nu terug voor in de Schelde. De bereiding van rivierprik vindt men in een kookboek van 1593.

4. Loodvergiftiging zorgde voor problemen

Het onderzoek van skeletten uit de 17de eeuw bracht het probleem van de loodvergiftiging naar voor. Er werd veel loodglazuur gebruikt ook voor kookpotten. De regenpijpen waren uit lood en dat was allemaal niet gezond.

5. De voeding in de 17de eeuw

De boeren en de lagere klassen aten vooral rode en witte kolen. Fijnere bladgroenten waren er voor de rijkere klassen. Joachim Beuckelaer (1530-1573) gaf deze groenten prachtig weer op het schilderij 'Groenteverkoopster'. Frans Sniijders schilderde 'De vismarkt van Antwerpen', met daarop zeepaling, kabeljauw, steur, inktvis, rog, stokvis en op stokken hard gedroogde gezouten vis. Karper werd in de kloosters geserveerd. Fruit werd gekweekt in de boomgaarden van de lusttuinen of van de landgoederen van de rijken. Dat was niet bestemd voor het 'gemeene' volk of de man in de straat.

6. De kledij in 1650: mode en streekdracht

Men probeerde op de expo de gewone kledij van de doorsnee bewoner van de stad weer te geven. Voor onze tijd zou dat een T-shirt en een jeansbroek zijn. De kindermode was in de 17de eeuw dezelfde als deze van de volwassenen maar in microformaat. Constantijn Huygens, de vader van Christiaan Huygens, schreef de klucht van Trijntje Cornelis in de 17de eeuw. Het was het verhaal van een vrouw uit Zaandam die met haar beste klederen aan naar Antwerpen kwam. Ze kwam ten slotte op een mesthoop terecht. In deze klucht werden heel wat kledingstukken vermeld. Emblemata waren volkse afbeeldingen met een moraliserende tekst. Hierop kon men ook kledij van het 'gemeene volk' vinden. Modes zijn hier ook merkbaar. De V-hals van

WERKING IVV

ALGEMENE VERGADERING IN SPORTIMONIUM

De Algemene Vergadering (AV) kwam op zondag 2 maart 2008 bijeen in Sportimonium, Hofstade-Zemst. In de voormiddag werd een bezoek gebracht aan het sportmuseum. Na de lunch boog de AV zich onder andere over volgende agendapunten:

- ♦ De Raad van Bestuur (RvB) wordt om de twee jaar voor de helft benoemd. Het mandaat van Paula Wouters is verstreken. De AV herbenoemt Marcel Oelbrandt en Etienne Vankeirsbilck, en benoemt Stefaan Haesen en Bert Van Vreckem als nieuwe leden. Dit betekent dat de volgende twee jaar de RvB er als volgt uitziet: Gert Laekeman (voorzitter), Etienne Vankeirsbilck (secretaris), Frans Monden (penningmeester), Stefaan Haesen (ondervoorzitter), Frans De Schutter, Marcel Oelbrandt, Henri Vannoppen en Bert Van Vreckem (leden).
- ♦ Het jaarverslag en de jaarrekening 2007 worden goedgekeurd. Op basis daarvan heeft de overheid inmiddels toegezegd tot uitbetaling van het saldo van de werkingssubsidie over te gaan.

AANKONDIGINGEN

KADERDAG VENDELEN VOOR BEGINNERS

**Een samenwerking tussen Danspunt en IVV
zondag 28 september 2008, van 9.30 tot 17 uur**

Vind je vendelen telkens weer een spektakel? Is het altijd je droom geweest om met zo'n grote vlag vloeiend een reeks neer te zetten? Of heb je zin om in je dansgroep met vendelen te beginnen? Dan biedt deze dag jou een uitgelezen kans! Je begint helemaal bij het begin en je leert enkele eenvoudige reeksen aan. Einddoel is om de basistechnieken van het vendelen onder de knie te krijgen zodat een vervolgcursus binnen handbereik komt.

*Buurtsportballon Antwerpen-Noord, Viséstraat 1, 2060 Antwerpen
Info: <http://www.danspunt.be>*

LAAT VLAAMSE VOLKSKUNST INTERNATIONAAL AAN BOD KOMEN

Volksdans- of volkskunstgroepen die wat meer financiële armslag willen voor een internationaal festival of reis, kunnen beroep doen op projectsubsidies. Er zijn twee mogelijkheden:

- ♦ Internationale culturele projecten 2009 in Vlaanderen:
indiendatum 1 oktober 2008.
- ♦ Tegemoetkoming in buitenlandse reis 2009:
indiendatum 1 oktober voor reis in de eerste helft van het jaar,
1 mei 2009 voor projecten in de tweede helft van het jaar.

Een kans om Vlaamse volkskunst een betere kans te geven in internationale context! Bekijk alle modaliteiten op:

www.cjsm.vlaanderen.be/amateurkunsten/internationaleprojecten.htm

■ ■ ■

KLEURRIJK LANDJUWEEL BIJ ANV

De Werkgroep Volkscultuur van het Algemeen Nederlands Verbond (ANV) organiseerde vorig jaar in Sint-Gillis-Waas een meiboomplanting met deelname van Vlaamse en Nederlandse partners. Dit jaar is Moergestel (nabij Tilburg in Noord-Brabant) de locatie voor een grensoverschrijdende manifestatie, Kleurrijke Ontmoeting genoemd.

Daarbij wordt in vogelvlucht een aantal thema's uit 2000 jaar alledaagse geschiedenis uitgebeeld. In Nederland is er, net als in Vlaanderen, altijd een instroom geweest van veroveraars, migranten en vluchtelingen. De presentatie vindt plaats tijdens het Landjuweel, een zevenjaarlijks treffen van Noord-Brabantse en Vlaamse gilden. Ook talrijke Nederlandse en Vlaamse folkloregroepen zullen op zondag 7 september hun beste beentje voorzetten.

Lees meer op
www.landjuweel2008.nl

*Dr. Stefaan Top en
dr. Ineke Strouken
tijdens een vergadering van de
ANV-werkgroep Volkscultuur,
waarvan zij co-voorzitters zijn.*

■ ■ ■

STREEKDRACHTEN

HET VISSERSLEVEN EN DE VISSERSKLEDIJ TE ANTWERPEN ROND 1650

1. Het dagelijkse leven in het huis de Groote Schaliën Looove in de binnenhaven van Antwerpen

In het Rockoxhuis te Antwerpen liep van 23 februari tot 17 juni 2008 de expo 'Ooggetuigen aan de Schelde. Ga op onderzoek en pluis een 17de eeuws mysterie uit'. Ik woonde de VIP-dag bij voor de Streekdrachtencommissie op woensdag 27 februari 2008. Curator Olivier Schalm zorgde voor de wetenschappelijke inleiding. Alles begon met de restauratie van het huis de Groote Schaliën Looove in de Koolkaai, nr. 15, te Antwerpen. Men maakte daarbij de geschiedenis van het huis en zijn bewoners. De expo geeft een beeld van het dagelijkse leven in de woning Groote Schaliën Looove in 1650. Looove verwijst naar de tuin en schaliën verwijst naar het schaliëndak, een ideaal middel tegen brandgevaar in de stad. Strooien daken brandden snel en werden verboden in de steden. De Koolvliet, waar de woning lag, deed dienst als binnenhaven. De haringschepen losten er hun lading. In het begin van de 17de eeuw was er een rookhuis. De haring werd er gerookt en gezouten. De trapegevels van deze woning verdwenen in de 19de eeuw. Men bemerkt ze nog op 19de eeuwse schilderijen. Er waren ook hangende kamers of tussenverdiepingen.

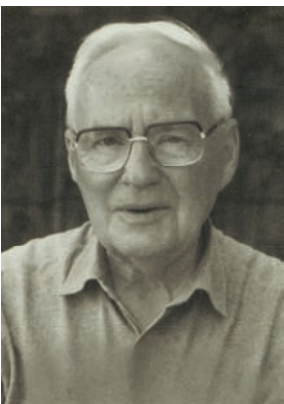
2. Het belang van de afvalput voor de kennis van het dagelijkse leven

Belangrijk was de vondst van een afvalput van rond 1650 op de binnenkoer van de woning. Men had een 'huiske' of 'gemak' (toilet) en daaronder en daarnaast de afvalput. Het was een vierkant klein bakstenen keldertje van 1m 60 op 1m30. Daar kwam zowel het toilet in (de functie van een beerput) als alle mogelijke afval (keukenresten en gebroken huisraad). Een schat aan gegevens voor archeologen. Onderaan was de afvalput open en de resten kwamen dan ook in het grondwater terecht. In het begin van de 18de eeuw verdwenen de afvalputten door de huisvuilophaling en omdat het drinkwater te erg bezoodeld werd. Uit de resten in de afvalput konden we afleiden dat paling, schol en spiering de meest gegeten vissoorten waren. De toiletten in Antwerpen lagen gewoonlijk naast de keuken. Via deze koker werd alle afval in de afvalput gedempt. Er waren ook de hangende toiletten over het water. Kijk maar naar het schilderij

Hij werd in hoedanigheid van doktor historicus door het Turnhoutse gemeentebestuur aangetrokken als conservator van het Speelkaartenmuseum.

Eerst als jurylid later als griffier, trad hij toe tot de Hoge Gildenraad der Kempen. Hij was van 1978 tot 2008 Opperhoofdman van de Hoge Gildenraad der Kempen waar hij de zware taak op zich nam de gilden te moderniseren om hun voortbestaan te verzekeren.

In hart en ziel begeesterd door schuttersgilden uit het oude hertogdom Brabant publiceerte hij er vele werken over en hij was eveneens een begeesterende begeleider van allen die in gilden of haar geschiedenis geïnteresseerd waren. Hij was een man die vlot uit de wereld van archieven stapte, om uitleg en raad te geven. Een gezellige verteller bij wie de tijd vooruit vloog.

Op de laatste voorjaarszitting van de Hoge Gildenraad der Kempen werd hij benoemd tot Ere-opperhoofdman, een titel die hem unaniem werd toegekend maar die hij niet meer in ontvangst heeft kunnen nemen.

Hij was lid van de nationale commissie voor Volkskunde en deskundige-medewerker van het Instituut voor Vlaamse Volkskunst, waar hij als schrijver-historicus bijdragen heeft geleverd voor onder meer 'Het Vliegende Vendel'.

Het gezegde 'Als een oude man sterft, brandt er een bibliotheek af', is hier zeker van toepassing.

Eugeen Van Autenboer laat bij zijn familie, vijf kinderen, tien kleinkinderen en een achterkleinkind, een grote leegte achter. Ook zijn vele vrienden en gildebroeders zullen hem missen.

Eugeen, met doffe trom en begeleid door vele vaandels werd je naar je laatste rustplaats gebracht, voor een laatste afscheid. Je taak is volbracht, vele gebruiken zullen herleven en voor lange tijd bewaard blijven dank zij jouw inzet.

■ ■ ■

VOLKSKUNST

WAT IS VOLKSKUNST?

Het editoriaal van het eerste nummer van de vorige jaargang van Volkskunst, had als titel: "Volkskunst op de helling". Het duidt erop dat wie met volkskunst bezig is, meer doet dan werken met dode materie, of om het wat eerbiediger te zeggen met vergane glorie. Volkskunst evolueert, gewild of ongewild.

Bij het productieproces van de haalbaarheidsstudie (zie nr. 3/2007), is gebleken dat wij een duidelijk inzicht moeten hebben van wat 'Volkskunst' betekent. Dit als voorwaarde om te kunnen afbakenen op welk terrein van volkskunde het IVV zijn activiteiten kan ontwikkelen. Daarom werd de rondvraag 'Wat is Volkskunst?' bij de leden gelanceerd. Uit de binnengekomen reacties, hier een bloemlezing:

●●● Volgens het Van Dale woordenboek is het: "Wat door het volk voortgebracht wordt aan esthetisch waardevolle voorwerpen".

●●● Wikipedia formuleert het goed, maar 'geen artistieke bedoeling', zou ik lezen als 'zonder winstbejag uit het artistieke product'.

●●● Volkskunst is een slecht gekozen woord; het is ook niet in één woord te vatten. In het Frans gebruikt men volgende, veel betere omschrijving: "Les arts et traditions populaires".

●●● Volkskunst is een wetenschappelijk onjuiste benaming. Volgens het plan Hoffmann-Krayer gaat volkskunst over materiële zaken als smeedwerk, enz. Wat wij doen is toegepaste volkskunde, zoals koorzang dat bv. ook is. Volkskunst is een naam die een paar decennia geleden goed in de mond lag.

●●● Vertaling uit een Zwitsers boek uit 1977: "Alles wat we in volkskunst tegenkomen, werd voor eigen gebruik gemaakt. Een natuurlijke behoefte naar mooie dingen bracht de mooie voorwerpen voort, die ons vandaag het verzamelen en bewaren waard zijn. Deze kunst ontstond uit de anonimiteit. Volkskunst is tenslotte altijd een gemeenschapskunst, verankerd in de bodem van dezelfde levensvoorwaarden en gegroeid uit dezelfde levensverwachting".

SPROKKELINGEN

●●● Prof. J. Theeuwissen (bron bekend) omschrijft in de reeks *Culturele geschiedenis van Vlaanderen, volkskunst als: keramiek, ijzersmeedwerk, meubelkunst, volksgrafiek (knipkunst, devotieprenten), textielkunst (kant, borduren, haken), en juweelkunst.*

●●● *Volkskunst is praktische volkskunde.*

Men maakt studies van streekdansen maar er wordt nog altijd gevolsdanst. Men maakt studies van streekdrachten, maar er worden nog altijd streekdrachten gereconstrueerd door volksdansgroepen en schuttersgilden als representatiekostuum. Er worden studies gemaakt over het vendelen, maar er wordt nog altijd gevendeld. Er worden studies gemaakt over kant, maar er wordt nog steeds kant geklost.

Volkskunst gaat over het gewone volk. De populaire cultuur tegen de elitecultuur. Volkskunst gaat over de cultuur van het dagelijkse leven bij de man in de straat. Empirestijl is elite cultuur, een 'schapraai' (kast met twee deuren en boven twee laden) is volkscultuur. Maar de ene beïnvloedt de andere.

Opgepast met het woord volkskunde, het woord etnologie (Hollands) en het woord erfgoed (Vlaams modewoord). Zijn we niet over hetzelfde aan het zeveren? Het modewoord 'Volkskunde' wordt nog weinig gebruikt. Iedereen spreekt over de geschiedenis van het dagelijkse leven, over erfgoed materieel of immaterieel. Dertig jaar geleden schreef men dat het woord folklore een schande was. Toen moest het volkskunde worden.

●●● Dr. Marc Jacobs (bron bekend) schrijft in 2001 over 'Volkscultuur, een sector in beweging tussen sociaal-cultureel werk en cultureel erfgoed'. Hij schets het ontstaan van het decreet volkscultuur uit 1998. Het decreet maakt een onderscheid tussen vier grote domeinen of disciplines (familiekunde, heemkunde, industriële archeologie en volkskunde) waarin slechts één organisatie of samenwerkingsverband kan worden erkend en een niet-limitatieve restcategorie ('gethematiseerde volkskunde'), waartoe het IVV behoort.

●●● *Alle artistieke uitingen van individuen, die zich door een groep mensen toegeëigend worden als van hun eigen cultuur.*

Overlijden Jo Vervloet

Op 22 mei overleed op 83-jarige leeftijd en onverwacht, Jo Vervloet-Verdonck. De leden van Volkskunstgroep De Uiltjes kennen haar als 'Tante Jo', want in 1958 was zij oprichtster deze groep, die inmiddels een begrip is tot ver buiten Ekeren. Zij was een van de eersten die nieuwe creaties voor volkdansers maakte en op het podium bracht. Het IVV heeft enkele van deze creaties opgenomen (Boerenbal, Dorpskermis, Lentedans) in de dansbundels 'Dans Nu'. Van de heel mooie Lentedans is zelfs een Japanse versie verschenen! Het IVV biedt haar deelneming aan, aan de familie en bekenden van Jo.

■ ■ ■

Welkom Thor Princen

Op 21 mei werd Thor geboren, eerste kindje van Vicky Sylvestre en Sven Princen. Sven is reeds enkele jaren actief in het vendelarchief en deed zijn ervaring op bij vendelgroep Drapoosmaaiter uit Jette.

■ ■ ■

Overlijden Irma De Coster

Eenvoud is het kenmerk van het ware.

Te midden van hen die zij liefhad is rustig van ons heengegaan, Irma De Coster, geboren te Grembergen op 1 oktober 1912 en er overleden op 15 maart 2008. Zij was de oma van Stefaan Haesen, ondervoorzitter IVV, coördinator werkgroep communicatie en lid van het vendelarchief.

■ ■ ■

Overlijden Dr. Eugene Van Autenboer

(Mechelen, 15/05/1920 - Turnhout 15/03/2008)

Geboren in Mechelen, studeerde hij af aan de Katholieke Universiteit te Leuven als Doctor in Wijsbegeerte en Letteren.

Voor den broden was hij leerkracht geschiedenis maar hij was eveneens de gekendste bezoeker van het Archief te Turnhout.

Hij schreef zeer vele werken van het liederlijke kaartspel, over kant en begijnhoven, over Rederijkers- en gildenfeesten in het Hertogelijke Brabant.

ERFGOEDDECREET GOEDGEKEURD

“Laat de champagne- en de farokurken knallen! 14 mei 2008 is voortaan een historische dag in het cultureel-erfgoedbeleid en –veld. Het ‘Decreet houdende de ontwikkeling, de organisatie en de subsidiëring van het Vlaamse cultureel-erfgoedbeleid’ is immers, op 14 mei 2008, aangenomen door het voltallige Vlaams Parlement.”

Met deze terechte juichkreet kondigt directeur Marc Jacobs de goedkeuring van het nieuwe erfgoeddecreet aan op de webstek van FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw. Eén erfgoeddecreet en één steunpunt voor alles wat erfgoed betreft: het is echt een pluim op de hoed van allen die aan de totstandkoming ervan meegewerkt hebben.

Ook het IVV is vervat in dit nieuwe decreet, want het vroegere decreet Volkscultuur gaat erin op. De haalbaarheidsstudie waaraan we momenteel werken, kan de basis worden om in dit nieuwe decreet de plaats voor Vlaamse volkskunst te bekomen, die zij verdient. Kijk verder op www.faronet.be waar je o.m. het decreet kan nalezen of downloaden.

■ ■ ■

VERBROEDERING DER VLAAMSE VENDELIERS

te HOOGSTRATEN - Veiling der Kempen

op ZONDAG 30 NOVEMBER 2008 om 9u10.

Aanleren van de *Bierreeks*, uit de nieuwe bundel 'Vendel Nu 7'

Herhaling van *Schottisch on the Rocks*, eveneens uit 'Vendel Nu 7'

Herhaling van één of meerdere reeksen uit vroegere publicaties

Sessie voor nieuwe vendeliers (minimum 12 jaar)

Rondetafelgesprek

Gelegenheid tot demonstreren van nieuwe vendelreeksen

Inlichtingen en aanmeldingen

Frans De Schutter ☎ 03/34845741 ✉ deschutterverryckt@skynet.be

Stefaan Haesen ☎ 0496/593523 ✉ stefaan.haesen@telenet.be

🌐 <http://www.instituutvlaamsevolkskunst.be>

■ ■ ■

●●● *Algemeen is volkskunst de kunst eigen aan een volksgemeenschap. Kunst omvat eigen gebruiken zowel bij geestelijke- als burgerlijke vieringen of manifestaties. De kunst weerspiegelt zich in de attributen zoals versieringen, triomfbogen, heiligenbeelden,.. in de klederdrachten: wijze van vorm en versieringen, in de gebruiksvoorwerpen: aldaar, keukengerief enz., in de muziek en het dansen, in devotie-, doods- en herinneringsprentjes, in affiches enz. Deze kunst ontstaat uit het eigen bewustzijn, al dan niet beïnvloed door het actuele tijdsgebeuren, doch wars van invloeden van andere cultuurgroepen. Vlaamse volkskunst is niet de multiculturele volkskunst, die sommige politici zo graag beogen, maar die van en door het Vlaamse volk.*

●●● *Ik was ook al eens op de wikipedia gaan kijken, en op het eerste gezicht vind ik de beschrijving ervan niet zo slecht: "Volkskunst is kunst die gemaakt is door anonieme mensen, zonder een artistieke bedoeling."*

Wat mij betreft is het dus elke kunstuiting (ook dans of muziek) waarbij de maker (componist of choreograaf) ondergeschikt, onbelangrijk is, en dat van mens tot mens wordt doorgegeven. In principe kan je elk deuntje, elk dansje binnen een week aan 100.000.000 mensen bekend maken, je kunt er een hit van maken, maar je hebt er een extra verspreidingsmedium voor nodig, waardoor het volgens mij zeker geen volkskunst kan genoemd worden. Denk ook dat het tot een bepaalde volksgroep moet behoren, dat kan gaan van gemeentelijke, over provinciale, tot Vlaamse of Europese volkskunst. Vraag is volgens mij ook of je een volksgroep enkel geografisch moet gaan omschrijven, misschien kan studenten, arbeiders, migranten, gepensioneerden, ... ook. ?

Het heeft volgens mij ook iets te maken met de snelheid waarmee iets zich kan verspreiden. Vijfhonderd jaar geleden duurde het maanden tot jaren voor een belangrijke gebeurtenis zich 1000 km kon verspreiden. Als er vandaag in Madrid een bom ontploft, kan dat een minuut later al een invloed hebben op de beurs van Wallstreet. Een bepaald gebruik moest zich dus volledig en op natuurlijke wijze kunnen inburgeren vooraleer het werd doorgegeven. Is dit misschien de reden waarom we ons steeds hebben beperkt tot de dansen en muziek van tot en met het begin van de 20ste eeuw, omdat na WO I de verschillende culturen, vooral deze in Europa zich zo

snel gaan vermengen zijn, en de invloed van andere culturen heel duidelijk is geworden, waardoor we het niet meer als "volkskunst" beschouwen. Volksdansen uit Zweden en Duitsland (deze die gemaakt zijn vanaf het begin van de 20ste eeuw) zijn vaak identiek of gelijklopend, waaraan je duidelijk merkt dat er op heel korte termijn invloeden zijn uitgewisseld.

Ik vraag me soms af of we in deze consumptiemaatschappij nog echt over hedendaagse volkskunst kunnen spreken, alles wat we kopen of verbruiken is "massaproduct", op alles kleeft een merk. Jammer misschien, maar het is nu eenmaal zo. Zij die 150 jaar geleden aan volkskunst deden wisten dat waarschijnlijk niet eens, en wellicht weten wij vandaag ook niet precies waarmee we bezig zijn. En welke verklaring ze er in 2120 gaan aan geven?

●●● Heemkunde is statisch, noteert plaatselijke gebruiken en tradities. Volkskunst wil het erfgoed dat door beoefening overgeleverd werd, óók levend houden. Heemkunde is allesomvattend, want gebaseerd op het plan Hoffmann-Krayer, waarvan de eerste versie teruggaat tot 1902 en waarvan de recentste versie uit 1970 te lezen is op <http://users.pandora.be/kbov/hoffmann.ht>. Dit plan rangschikt de uitgebreide materie en is een belangrijk hulpmiddel op bibliografisch gebied voor de meeste volkskundigen. Wat algemeen onder volkskunst verstaan wordt (producten van kunstzinnige arbeid) is iets anders dan wat wij onder volkskunst verstaan (muziek, dans, enz.). Als het de bedoeling is om volkskunst te catalogeren in dit systeem, is dat geen eenvoudige opdracht.

●●● In Nederland wordt volgende omschrijving gebruikt voor erfgoed (volkskunst is daar een aspect van): "Erfgoed is geschiedenis zoals die hier en nu beleefd wordt en betekenis krijgt. Het vindt zijn neerslag niet alleen in materiële resten, zoals historische gebouwen en historische voorwerpen, maar ook in gedragingen, rituelen en in kunstuitingen die als erfgoed beleefd worden, het immateriële erfgoed". De achterban van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur is ingedeeld in vier hoofdgroepen:

- ♦ volkscultuur (de cultuur van het dagelijkse leven),

■ ■ ■

Geen stickers gebruiken op de dragers en geen bijsluiters in de dozen plaatsen.

Uit de buurt van magnetische velden en stroomdraden en in het donker bewaren, bij een zo laag mogelijke temperatuur en lage vochtigheid, en best nog geplaatst in een kartonnen doos om de vochtigheid stabiel te houden.

Nog enkele raadgevingen:

Af te raden is opslag in kelders omwille van vochtigheid en zolders omwille van de grote temperatuurschommelingen. Neem best een ruimte zonder buitenramen maar met voldoende verluchting.

Regelmatig nazicht is aan te bevelen om bij de eerste tekenen van verval te kunnen optreden.

Sluit de ruimte waar dit alles staat zo veel mogelijk af, want niet iedereen is te overtuigen dat "oude rommel" nog zijn waarde heeft.

Plaats nooit dozen tegen de muur aan. Koude oppervlakken kunnen vochtneerslag en schimmels laten ontstaan.

Let op rare geuren en onfrisse luchten in de bewaar ruimte en ga op zoek naar de oorzaak ervan.

(jve)

Wordt vervolgd...

AANKONDIGINGEN

GROOT KEMPENS GILDENFEEST 2008

zaterdag 28 en zondag 29 juni

Op het plein aan de bibliotheek van Oostmalle (Lierselei)

zaterdag: schieting met kruisboog, Sint-Jansboog, voetboog, handboog

zondag: schoon inkomen (stoet), roffelen, vendelzwaaien, volksdans

Info: Sint-Jorisgilde, August Jordens,

Bloemenstraat 1 te Malle, ☎ 03/3121022

🌐 <http://www.malle.be/pages/event.aspx?id=69990>

■ ■ ■

ARCHIVEREN

Vervolg vorig nummer

BEHOUDEN VAN DOCUMENTEN EN ANDERE INFORMATIEDRAGERS IN EEN ARCHIEF

Grote woorden zijn ook met kleine middelen te bereiken, want de stukken die we toch willen bewaren, willen we op een zo goed mogelijke manier verzorgen. Hierover is nog lang niet het laatste woord gezegd maar kunnen enkele aanbevelingen helpen.

Papieren documenten: De grootste vijanden van papier zijn vocht, temperatuur, UV-straling, schimmels, ongedierte en het zuur uit het papier zelf.

Rond 1680 is de wijze van papier te maken veranderd en sindsdien ging men hout als grondstof gebruiken. Tot op heden worden belangrijke zaken geschreven of gedrukt op zuurvrij papier, de goedkopere uitgaven op zuurhoudend. Een groot nadeel hiervan is dat dit papier zichzelf vernietigt. Je kunt het verschil zien aan de kleur: zuurvrij papier zal nooit echt bruin worden.

Bewaar papier best op een plaats die niet te vochtig en niet te warm is dus op kamertemperatuur. Zonlicht is eveneens af te raden.

Waardevolle krantenknipsels bewaren in zuurvrij papier of zuurvrije dozen, afgesloten van het licht.

Perkamert: het bezitten ervan is al een grote eer, laat de behandeling en bewaring over aan specialisten.

Foto's en filmen best bewaren op een zo laag mogelijke temperatuur en een vochtigheid van minder dan 50 procent.

Nieuwe informatiedragers: geluidsband, beeldband, floppy, cassette, CD, DVD, minidisk enz. zijn maar een kort leven beschoren. Niet alleen kunnen ze maar enkele tientallen jaren hun informatie behouden, je moet namelijk samen met de drager de volledige afspeelapparatuur bewaren en in goede staat houden. Regelmatig afspelen is hier de boodschap. Overnemen op nieuwe dragers is aan te raden maar er zal altijd een verlies van kwaliteit optreden.

De kartonnen verpakking van de dragers vervangen door dozen uit polypropyleen (PP) of polyethyleen (PE). Geen PVC dozen gebruiken. De goede dozen zijn dozen waar voeding in bewaard werd.

BOEKBESPREKING

MET POL HEYNS OP PAD

Wim Bosmans brengt Pol Heyns terug tot leven als verzamelaar van authentiek opgenomen volksliederen. We wandelen door een verdienstelijk boek met CD inclus.

Toen Pol Heyns op 12 april 1960 overleed waren zijn laatste woorden: "Het is goed geweest". Pol Heyns was amper 54 jaar, maar hij stierf in vrede met de wereld die hij achterliet, al had die wereld hem verre van gespaard. Hij werd geboren in Herentals op 17 oktober 1906. Al tijdens zijn humaniora geraakte hij in de ban van de 'schone' letteren. Als scholier schreef hij in lokale weekbladen zoals 'Het Kempenland' en 'Ons Volk'. Pol Heyns trok naar Leuven maar scheerde geen hoge toppen aan de universiteit. Hij las zich wel te pletter en engageerde zich ook in Leuven voor redactioneel werk in tijdschriften zoals 'De Blauwvoet' en 'Ons Leven'. Zijn laatste examen heeft hij nooit afgelegd. Geleidelijk maakten zijn literaire ambities plaats voor heem- en volkskunde. Op 1 januari 1935 nam zijn leven een belangrijke wending: hij trad in dienst bij het amper vijf jaar oude Belgisch Nationaal Instituut voor Radio Omroep (NIR). Pol Heyns werkte als radioreporter bij het 'gesproken dagblad'. Hij kreeg enige vrijheid om zich op het terrein van volkscultuur te bewegen.

Visie en liefde voor het vak geven hen het vermogen om bergen te verzetten in de tijd die en gegeven is. Dat geldt des te meer voor Pol Heyns. Hij trok als eerste in de dertiger jaren naar zingende en musicerende mensen van ten lande om hun stem op de toenmalige klankdragers vast te leggen. Zijn inspanningen werkten aanstekelijk op de luisteraars en lezers en leidde tot spontaan aanbod van materiaal. Heyns bracht zo een indrukwekkend archief bijeen met niet alleen teksten en informatie, maar ook authentieke vertolkingen door lokale volkszangers. Na een korte periode in Frankrijk in het begin van de Duitse inval keerde Pol Heyns terug naar Brussel om zijn werkzaamheden binnen het NIR te hervatten. Hij wist op een handige manier zijn collectie te vrijwaren voor 'deportatie' naar Berlijn door Duitse volkskundigen. Na de bevrijding had Pol te lijden onder tal van verdachtmakingen. Niet zonder moeite kreeg hij terug enige armslag in het NIR, waar hij nu ook aan tv-programma's over levende folklore mocht meewerken.

Wim Bosmans bracht een berg uiterst interessant materiaal samen.

Naast een korte biografie krijgen we een toelichting bij de genoteerde volksliederen en een beschrijving van de wijze waarop Pol Heyns te werk ging bij opnamen en de constructie van zijn archief. Wim Bosmans geeft verder een overzicht van Heyns' volksliedarchief (momenteel berustend bij het Studie- en Documentatiecentrum voor de Traditionele Volksmuziek in Vlaanderen of TraVo in Leuven). De lijst van zangers, zangeressen en muzikanten geeft ons een beeld van Heyns' levende bronnen. Louis Doms krijgt hier terecht een belangrijke plaats (foto's inclusie). De grootste helft van het boek wordt ingenomen door een authentieke afdruk van het werk 'Volksliederen' waarin Paul Heyns zijn visie op het volkslied vertolkt en als auteur getuigt van zijn ervaringen bij het noteren en zowel tekst als muzieknotatie.

Boeiend is het te lezen hoe latere transcripties kunnen leiden tot wijzigingen in teksten. Hierbij titels van liederen volgens Pol Heyns en daarnaast een transcriptie door Pater Albert Boone s.j.

Titel genoteerd door Pol Heyns

*Al heeft een boer een aardig wijf
Sint Niklaas van Freera
Kaarske voor een centje
La cheval
Hooft eens vrienden in het ronde
Koffiemolen
Den boer die roert zijn soep
Sternen in de lucht*

Transcriptie door pater Albert Boone

*Daar ging een boer eens naar een wei
Sint Niklaas van weetal
En kijkt gij door het vester
Kaatsebal
Laat ons springen in het rond
Kappe mele
Den boer die (roept) zijn koe
Seffens in de nacht*

Deze interpretaties doen niets af aan de verdiensten van pater Boone die zorgde voor een notatie van de muziek in de gezongen toonaard (Heyns was geen musicus).

In bibliografie verwijst Wim Bosmans herhaaldelijk naar publicaties van IVV, voornamelijk deze waarin we Kempense dansen beschrijven. De bijgevoegde CD bevat enkele dansen waaronder 'Mieke Stout', 'Bruiloftslied' en 'Verhuislied' (sterk verwant met 'Luksie').

'Pol Heyns en het volkslied' is een aanrader voor wie begaan is met volksmuziek en volkskunst in het algemeen. Het boek heeft een geschiedkundige waarde, mede door ontsluiting van originele opnamen. Het trekt meteen een wissel op de toekomst door het aanbod van materiaal dat voor studie en verspreiding in aanmerking komt al dan niet met een laag(je) vernis.

Gert Laekeman

Referentie

WIM BOSMANS. Pol Heyns en het volkslied. Uitgeverij Peeters, Leuven 2007, 293 pagina's + CD (ISBN 978 90 429 1859 7). Prijs: 30 euro.

Voor bestellingen: <http://www.peeters-leuven.be/boekoverz.asp?820>.

Jonge matroosjes begonnen op een speelse wijze aan De Matrozendans en werden, naarmate de dans vorderde bijgestaan door stoere zeebonken! Het vendelen met grote vlaggen, werd op stijlvolle maar ook frisse wijze afgewisseld met wimpelen, om te eindigen in een indrukwekkend samenspel. De Mannendans werd ludiek gebracht door knapen die wat te diep in het glas gekeken hadden. Toen ze zonder al te veel averij het podium verlieten, verschenen er ernstige kwezeltjes, die bewezen dat ze het kommeren niet kunnen laten.

Met Boer en Boerinneke werden we op een plezierige manier naar het derde deel gebracht. Hier geen traditionele setting meer. De koppels, gevormd door afgevaardigden van de deelnemende groepen, dansten in T-shirt van verschillende kleur en jeans. De muziekgroep Tijn Piryns begeleidde op zeer gepaste manier. Het was fantastisch om te kijken naar het moderne spektakel.

Hier ook weer veel afwisseling met speelse dansen, sfeermoment met Kaarskensmenuet, de Zwaarddans in het donker met fluorescerende objecten. Zo'n realisatie is niet zo maar voor de hand liggend met zoveel dansers van verschillende groepen.

Heel tevreden en dankbaar sprak Andre De Witte ten slotte de dansers, vendeliers, zangers, muzikanten, regisseurs, dansleiders, organisatoren, de mensen van belichting en geluid, en het publiek toe. Want 300 toeschouwers hebben genoten van een avondje volkskunst, gebracht door 275 amateurs van het zuiverste water.

De zaal werd verlaten, maar menigeen bleef nog 'hangen' om na te praten en plannen te maken voor een volgende realisatie.

(pk)

Foto's
Fred Scholiers

VERSLAG

ANTWERPEN DANSTE ER(F)GOED OP 12 APRIL IN PUURS.

Ja, de sfeer was meteen aan te voelen bij het binnenkomen van CC De Kolleblomme in Puurs. Hier ging het gebeuren: eindelijk na vele oefenstunden en voorbereidingen konden de burgemeester van dienst, Andre De Witte, en zijn enthousiaste medewerkers het publiek laten genieten van het Totaal-Volkskunst-Spektakel, waarin volksdans, volksmuziek, zang en vendelspel werden verweven tot een volkscultureel geheel.

In het eerste gedeelte zagen we ANTWERPEN FEESTEN met een aaneensluiting van wervelende dansen door zeventien dansgroepen, begeleid door Bruers en Zussen.

De variatie was groot: we kregen vrolijke feestdansen te zien, we luisterden, keken en zongen mee met een Plakkaatlied. We beleefden een kippenvelmoment toen 'Dag mijn Roosmarijntje' werd gedanst door anders valide mensen en hun zorgzame begeleiders. De Trawantel was hier ook op zijn plaats en werd zeer gewaardeerd door het publiek.

Er heerste echte vreugde op het podium, groepen moedigden elkaar aan, figureerden als herbergbezoekers, toeschouwers bij de feestelijkheden en dit alles kwam heel spontaan over.

Het orkest van Gelmel, Schoten loodste ons door het tweede gedeelte, ANTWERPEN VOL CONTRASTEN, gebracht door vijf groepen. Iedere toeschouwer zal het met ons eens zijn dat het doel zeker bereikt werd. Zowel stijl als kledij gaven een perfecte en contrastrijke beleving weer.

Tijdens de Karnavaldans zagen we hoe verschillend men carnaval kan vieren, lekker losjes maar ook zeer gedistingeerd!

De lansiërskadriël werd zelfs door drie bevolkingsgroepen gedanst: door de Lansiërs, de Bourgeoisie en het gewone Antwerpse volk.

VOLKSGEBRUIKEN

SINT JAN TEN DANS...

Het christendom nam, met veel heidense gewoonten, de dans over als deel van de eredienst. De eerste Christenen dansten terwijl zij hun hymnen zongen. De priesters waren praesuls, leiders van de plechtige dans genoemd...^(1, blz.33)

Hoewel al van bij de aanvang van het christendom door Paulus, de stichter van de katholieke kerk, behoorlijk wat weerwerk werd geleverd tegen het overnemen van de heidense dansen – zonder dat hij het dansen zelf afkeurde – bleek toch dat de gewoonten en tradities sterker in het leven verweven zaten dan dat een nieuwe geloofsleer kon verwezenlijken. Curt Sachs vertelt onder andere:^(1, blz.33)

Thema en inhoud van de dans worden door het christendom nauwelijks in een ander gewaad gestoken. De vruchtbaarheidsbetoveringen nemen nog steeds de voornaamste plaats in en heersen met onverminderde macht: in de vastentijd, op de eerste mei, bij huwelijken, midzomer- en begrafenisceremonieën. De werveldans als regenmagie, het cirkelen om de meiboom of het vuur (Sint-Jansdansen), de maskerdans, het wisselen van geslacht en de zwaarddans blijven, en met deze veel oude denkbelden.

Dansen rondom of over het vuur bevrijdde je van rugpijn, koorts en koliek.^(2, blz.65)

Tot op heden werden geen dansen teruggevonden die specifiek met het feest van Sint-Jan konden verbonden worden. Hierna wordt echter bijzondere aandacht besteed aan de Zevensprong, die omwille van zijn rituele oorsprong, toch zou kunnen kaderen in deze traditie.

In 'De Vrolijke Kring'⁽³⁾ geeft de auteur als toelichting:

Zevensprongen komen in heel West-Europa voor en zijn overblijfselen van zeer oude magische dansen, die waarschijnlijk het neerkomen van de bliksem uitbeeldden en de vruchtbaarheid van de aarde moesten bevorderen. Zij werden uitsluitend door mannen gedanst met hoge, krachtige sprongen. Uit de Nederlandse zevensprong is praktisch alle dans weggesleten, de Belgische is echter nog zeer dansant..

De Zevensprong werd uitgegeven door het Vlaams Dansarchief in de bundel 'Dansen uit Westerlo'⁽⁴⁾ en in hun commentaar noteerden de Heren F. Geens en Ir. E. Wauters:

Deze kringdans gaat ongetwijfeld terug tot een oude cultusdans, waarvan varianten opgetekend werden in haast alle Germaanse landen...

Voor een van zijn vooroorlogse radio-uitzendingen onder de titel "Zo is ons volk" schreef de volkskundige Pol Heyns als commentaar bij deze dans: "Een andere lentedans, die nog steeds voortleeft, is de Zevensprong. Hij is bekend in Nederland, Duitsland en Scandinavië en wordt gedanst door onze Kempense gilden. De dansers die in kringvorm met de zon meedansen, worden er geleidelijk toe gebracht; geknield met hoofd en handen de grond te raken. Stond vroeger in den kring misschien een godenbeeld, gebeurde de dans wellicht rond een vuur of een gewijde boom? De zaak werd niet uitgemaakt. Maar de gebaren, die bij iedere ronde geleidelijk meer en meer voeren naar een aanraking van de grond, spreken voldoende voor het vermoeden dat deze dans een offerdans, een lentedans zou zijn."

Van Schoeland illustreerde de uitzending en zong begeleid door harmonica, op de melodie, opgetekend te Essen:

*En kende gij de zeven, de zeven, de zeven,
Kende gij de zeven, de zevensprong.
Men zegt dat ik niet dansen kan,
'k Kan dansen gelijk een edelman. Dat is één!
Kende gij... dat is twee!*

Zo gaat het tot zevenmaal toe. Dan liggen de dansers helemaal op de grond en is de dans ten einde.

De zevensprong is dezelfde dans als de negensprong, maar hij vereert de dondergod, die later meer respect scheen af te dwingen dan de maan^(1, blz.291). Boeiend is dat de Zevensprong eindigt als de dansers met het hoofd op de grond liggen; de oorspronkelijke dans wordt dus niet teruggespoeld zoals dat in de moderne versie voorkomt. Dit is misschien ontstaan naar analogie met de Negensprong waarin wel wordt *teruggespoeld* daar het in die dans gaat om de afnemende en de wassende maan of gewoon om choreografische redenen.⁽¹⁾

De eerste vier sprongen zijn hoog, de laatste drie steeds lager, waaraan men de bliksemschichten zou kunnen herkennen. Bij de

8-12 aug	Kadans www.KA-dans.be	Torhout
9-11 aug	Internationaal Folklorefestival www.diespelewei.be	Westerlo
10 aug	Oogstfeest www.boerkenaas.be	Belsele
11-19 aug	Internationaal Folklorefestival www.boezeroenen.be	Hasselt
13-19 aug	Internationaal Volksdansfestival www.dophei.be	Vosselaar
12-19 aug	Folklorefestival www.inzadafest.be	Beernem
14-17 aug	Internationaal Volkskunstfestival www.reynout.be	Dendermonde
16 aug	Lichtfeesten www.lichtfeestenreet.be www.mandoerse.org	Reet
17 aug	Waverwoudfestival www.1000jaarwaver.be	Sint-Katelijne-Waver
20-24 aug	Internationaal Folklorefestival www.dekrekel.be	Bonheiden
24 aug	Oogstfeest www.dewouwe.org	Meerbeke
4-7 sept	Landjuweel www.landjuweel2008.nl	Moergestel (Nederland)
18 okt	Dans.Juweel 2008 www.danspunt.be	Anderlecht

FEESTEN EN FESTIVALS

VLAAMSE VOLKSKUNST OP ZOMERFESTIVALS

De zomerfestivals staan weer voor de deur.

Topgroepen uit alle windstreken zullen hun beste beentje komen voorzetten op Vlaamse bodem.

Vlaamse volksdans- en volkskunstgroepen zullen zowel in binnen- als buitenland op tal van festivalpodia te zien zijn, met het beste van wat de Vlaamse volkskunst te bieden heeft.

Hierna een overzicht van de ons bekende festivals. Geniet er van!

10 juli	Parkival <i>www.parkival.be</i>	Gistel
11-18 juli	Wereldfestival voor Folklore <i>www.festivalschoten.be</i>	Schoten
23-27 juli	Europeade <i>www.europeade.eu</i>	Martigny (Frankrijk)
24-29 juli	De Pikkeling <i>www.faluintjes-pikkeling.be</i>	Aalst
26-31 juli	Internationaal Folklorefestival <i>www.gelmelzwaaiers.be</i>	Hoogstraten
2 aug	Sint Sebastiaansgilde van Westerlo neemt deel aan de Villacher Kirchtag <i>www.villacherkirchtag.at</i>	Villach (Oostenrijk)
1-4 aug	Internationaal Folklorefestival <i>www.folklorefestival-moerbeke.be</i>	Moerbeke
7-13 aug	Internationaal Folklorefestival <i>www.folklorefestival-edegem.be</i>	Edegem
8-10 aug	Fosseleade <i>users.pandora.be/knipoog</i>	Affligem

Zevensprong wordt niet in zeven sprongen teruggegaan – de neerschietende bliksem moet de aarde treffen om haar met regen uit de donderwolken te bevruchten. Terugspringen zou geen betekenis hebben.⁽¹⁾

De Zevensprong is ook interessant omdat hij zo wijd verbreid voorkomt. Louis vond zevensprongen in Nederland, om een Sint-Jansbeeld heen, verder in Duitsland omstreeks Pasen; in Oostenrijk, in Vlaanderen. De Nederlanders waren in deze dans echte virtuozen: in hun sprongen raakten hun voeten zelfs hun achterhoofd, in de stellige verwachting dat ook het gewas zo hoog zou opschieten. Louis veronderstelt eerst dat het gaat om een specifiek Germaanse danssoort. Een beetje verbazingwekkend, want de 'Sept sauts' komt voor in zijn eigen Frankrijk, maar dan in het Pays Basque. Wat verder in zijn boek heeft hij ook ontdekt, een dans die past tussen de fraaie en virtueuze sauts basques. Ook de Spaanse Basken kennen een versie van de Zevensprong.⁽¹⁾

Elders werd reeds vermeld dat de herdersdans in Frankrijk op de naamdag van Sint-Jan gebeurde rond een versierde boom, een gebruik dat ook in verband wordt gebracht met de Zevensprong.⁽¹⁾

In 'Wij vieren Feest! - Oogstfeest', uitgegeven door Vlaamse Volkskunst (V.V.K.), werd op bladzijde 28 een vreugdevuurdans opgenomen met vermelding:

Zeer fijne Ierse dans in grote-kringopstelling, die sterk in bouw verschilt van de andere grote-kringdansen. Hij wordt jaarlijks rond het Sint-Jansvuur uitgevoerd. Oorspronkelijke benaming: 'Rinnce Mor na Teinne'. De begeleidende melodie is de 'Flogging Reel'.

Het kinderdansje Ian Petit, bij ons vertaald als Jan en Piet, is een Franse Sint-Jansdans. Wellicht zegt de naam 'Normandische ronde' iets meer.

(jds)

Noten

- (1) POMME SCHRÖDER met medewerking van FRANS TRUYENS. Een Geschiedenis van een volksdans, uitgegeven door Stichting Nevofoon - Winschoten, 2000.
- (2) INEZ VAN EIJK. Van Allerheiligen tot Sint Juttemis - Achtergronden van onze Feestdagen, uitgegeven door Kosmos Z&K Uitgevers, Utrecht, Antwerpen, 1994.
- (3) FEMKE VAN DOORN-LAST. De Vrolijke Kring (nlauwe käft), een bundel kinderen jongensdansen, uitgegeven door de Stichting Nevofoon, 1991.
- (4) Dansen uit Westerlo, uitgegeven door het Vlaams Dansarchief, zonder datum.

■ ■ ■

VERSLAG

IVV KLEURT ERFGOEDDAG AAN DE HEIRBRUGMOLEN

“Spijtig hé, er wordt slecht weer voorspeld voor zondag” zegt Maria De Rooze, wanneer we haar enkele dagen voor erfgoeddag ontmoeten. Maria en haar echtgenoot Clement de Bruyn zijn de molenaars van de Heirbrugmolen in Lokeren. Met erfgoeddag 13 april, kan de site bezocht worden en dit jaar neemt het IVV de gelegenheid te baat om er de vernieuwde bundel *Vendeltermen* voor te stellen.

“Ze zijn serieus mis hé met hun weersvoorspelling” begroet Maria ons opgelucht, wanneer we ’s zondags toekomen. De wind laat de molenwieken draaien en de zon doet alles glanzen. Het geeft ons een aangenaam gevoel.

Voorzitter Gert Laekeman opent de namiddag door de vernieuwde *Vendeltermen* aan het publiek voor te stellen. Daarin betreft hij Stefaan Haesen, binnen het IVV medewerker van het Vendelarchief.

Stefaan is ook verantwoordelijke van het vendeliërskorps binnen volkskunstgroep Tijn Uylenspiegel uit Sint-Katelijne-Waver. De groep zorgt voor de feestelijke sfeer met optredens van de dansgroep en uiteraard de vendeliërs. Voor deze laatste is het minder goed weer, want er waait een gekke wind over het molenterrein.

In het molengebouw heeft een doorlopende Dvd-voorstelling plaats van vendel- en dansgroepen. Ook de IVV-publicaties kunnen er ingekeken en aangeschaft worden.

Ondertussen zijn alle plaatsjes ingenomen door het geïnteresseerde publiek, dat ook geniet van Lokerse culinaire specialiteiten: Paardenworst (erkend als cultureel erfgoed) met Meulenbrood, Krakbier en Lokerse peperkoek met print van de Sint-Laurentiustoren, voorgesteld door de Dienst Toerisme van Lokeren.

Kinderen ravotten en vermaken zich op het springkasteel en heel veel mensen beklimmen de steile molentrappen. Zij krijgen bij het molenbezoek professionele uitleg door de molenaars.

De weergoden blijven goedgezind, zodat Tijn Uylenspiegel het volledige programma kan afwerken. Tweehonderd mensen hebben een aangename namiddag beleefd en hebben een portie erfgoedbesef meegekregen.

Er is aangetoond dat volkskunst levend erfgoed is: er wordt niet enkel geregistreerd, het leeft ook verder op nationale en internationale folklorepodia. Het IVV verwacht dat dit nog heel lang zo zal zijn en heeft een echt praktijkvoorbeeld afgeleverd van het thema ‘Wordt verwacht’ van deze erfgoeddag.

(pk)

■ ■ ■

De verzamelwoede rond de prentjes van chocolade Jacques, de eerste keer televisiekijken bij de burens, de wereldtentoonstelling van 1958, het eerste cinemabezoek, de opmars van de gsm, de kleurrijke mannekensbladen, de Vlaamse kermis met hun rariteitenkabinet, trouwen in het zwart, de opkomst van Tupperware,... Deze en vele andere alledaagse herinneringen komen terug tot leven bij het spelen van Dossier XI!

Dossier XI is een spannend en educatief spel rond volkscultuur voor de derde graad lager onderwijs en is nu verkrijgbaar! Dossier XI bevat de dossiers van tien kinderen die elk in een andere periode van de twintigste eeuw leven. Elk dossier bevat een brief, waarin het personage vertelt over zijn dagelijks leven, en foto's van familieleden, gebeurtenissen of bepaalde voorwerpen. Op een stoffige zolder zijn die dossiers echter allemaal door elkaar geschud...

Dossier XI kwam tot stand in het kader van ‘Villa Futura’, een project waaraan ook het IVV haar medewerking verleende.

Wilt je meer weten? Kijk snel op www.volkskunde-vlaanderen.be.